

ADALÉKOK A BÉKEHÍRNÖK FOLYÓIRAT VASÁRNAPI LECZKÉKKEL CÍMŰ BAPTISTA LAP INDULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEIEHEZ

A LAP JELENTŐSÉGE A BAPTISTA EGYHÁZTÖRTÉNELEMBEN

BALOG LÁSZLÓ

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem / Sapientia – Hungarian University of Transylvania
Csíkszereda / Miercurea Ciuc (RO)
baloglaszlo@uni.sapientia.ro

TITLE: Notes on the Founding of the Baptist Periodical “Békehírnök – A Journal of Sunday Lessons”: The Significance of the Periodical in Baptist Church History

ABSTRACT: One of the most significant elements of the history of the Hungarian Baptist Church is the Baptist press. With the help of this microhistory, which has seen renewed interest for several decades and is now one of the most important tools and methodologies of historical research, it is possible to map out the central newspaper of the Baptist press, the “Békehírnök”. This study not only provides useful insights into the history of the newspaper’s origins and its launch, but also outlines the beginnings of the Baptist religion in Hungary and its struggle for legalization.

KEYWORDS: Baptist religion, press history, Békehírnök, recognized denomination.

A *Békehírnök* című lap a magyarországi baptista közösség központi lapja, de a „kisebb testvérek”, a Kárpát-medencei baptisták¹ is élénk figyelemmel fordulnak a Magyarországi Baptista Egyház hivatalos lapja felé. Ez az időszaki kiadvány épp idén, 2025-ben ünnepli fennállásának 130. évfordulóját.

Doktori disszertációm alapját képezi a Békehírnök, illetve a magyarországi baptisták további centrális lapjainak, – *Az Igazság Tanúja*, *Az Igazság Hírnöke*, *Az Üdv Üzenet*, valamint az *Olvasd!* című missziós brossúra, a Békehírnök melléklete – illetve a *Hajnalcsillag* című baptista gyereklap recepciótörténete az indulástól az Impérium-váltásig, azaz Trianonig, tehát 1895-től 1921-ig tartó bő negyedszázados története.

A vizsgálat tárgyát képező lapoknak, folyóiratoknak elévülhetetlen érdemei vannak a baptista egyház terjedésében, missziójában. A magyar nyelvű baptista központi lapok recepciótörténete, – benne a XX. sz. fordulójának egyháztörténelmi eseményeivel – ugyanakkor rávilágít az öikuménia „korlátaira”, az 1905-ben elismert baptista felekezet esetében.

¹ Lásd az erdélyi magyar baptisták, felvidéki magyar baptisták, vajdasági magyar baptisták és kárpátaljai magyar baptista közösségek, illetve az észak-amerikai magyar baptista közösségek szövetségét.

1. AZ EURÓPAI BAPTISTA MISSZIÓ HŐSKORA

Marosi Nagy Lajos baptista egyháztörténész segítségével vázolom azt a miliőt, amelyben a lap megszületésének előzményei zajlottak.² Marosi elsőként John Smitht és Thomas Helwyst említi, akik Angliából menekülve, az anglikán állam-egyházat megtagadva, a Novum Testamentum talaján álltak. Hollandiában hozták létre 1609-ben az első baptista gyülekezetet. A *baptista* nevet az ellenük tiltakozóktól kapták, mivel a baptista elkülönülés legfőbb külső jegye a bibliai beme-rités volt. Az első baptista közösség a korábbi viharos időszakok emlékeit őrizte, így valójában a közösség tagjaiban a reformáció korának anabaptistái is „lakoztak”, életvitelükben, hitelveikben az anabaptisták egy része élt tovább. Helwys korán elkészíti első hitvallásukat, ennek hangsúlyos elemei: az egyén hitbéli döntésének szabadsága, állam és egyház szétválasztása, Krisztus követésének fontossága, valamint egy olyan erőteljes missziós alapelkület, amelynek lényegét majd Johann Gerhard Oncken úgy fogalmazza meg, hogy „*Minden baptista misszionárius*”.³

A hőskor következő lépése a baptisták szabadegyházának létrejötte, ez az előbb idézett Oncken nevéhez fűződik. Kereskedősegédként Angliából hazatérve Hamburgban telepedik le, itt keresi fel, mint bibliaárus-misszionárius az angol nyelvű kálvinista gyülekezetet. Rengeteg bibliát ad el, vasárnapi iskolát szervez, és létrehozza 1834-ben az első baptista gyülekezetet, ő maga is feleségével és öt társával beme-ritkezik.

Közvetlen munkatársa lesz egy tehetséges zsidó vallású „megtérő”, Julius Köbner, akinek segítségével a hatóságok kérésére csakhamar elkészítik 1837-re a baptista hitvallást. Ebben az évben merítkezett be, majd lett Oncken főmunkatársa és a berlini gyülekezet pásztora Gottfried Wilhelm Lehmann, aki 1865-ben Magyarországon is járt és a Dunában beme-riti az első hitvallókat.

Íme az első kapocs az európai baptizmus és a magyarországi baptizmus között. Oncken az angolszász kálvinista ébredési mozgalom alapjain állt, Lehmann pedig a lutheránus pietizmus hagyományát vallotta magáénak, így ezek a dogmatikai/egyháztörténelmi elemek keveredtek és mindketten hatással voltak a születő baptista hitvallásra.

Érdekes módon egy korábbi tragikus történet is segítette a frissen született baptista közösség társadalmi beágyazódását, elfogadottságát. Történt ugyanis, hogy 1842 májusában Hamburgban a híres Hanza-városban háromnapos tűzvész pusztított. Oncken a tűzkárosult nincstelenek segítségére sietett, és az imaházat felajánlotta menedékhelyül, a jó példa pedig rokonszenvet keltett a gyülekezet irányába, enyhültek az addigi előítéletek.

² Marosi Nagy 2017, 13–18.

³ Marosi Nagy, 13.

Ez a történelmi eset szolgáltatja a második kapcsot témánk tárgyában. A város újjáépítésére Európa számos országából sereglettek az iparosok. Köztük három magyar fiatal is: Marschall József, Rottmayer János és Vojka János, akik itt ismerték meg az evangéliumot, itt találkoztak és csatlakoztak a baptista gyülekezethez, majd mint hitüket megvalló bizonyágtevők tértek haza 1846. május 20-án Pestre.

Ez a nap tulajdonképpen a magyarországi baptista misszió kezdetét is jelentette.

Rottmayer János Pesten, az asztalosműhelyében kezdte el missziós munkáját, hitbeli meggyőződésének terjesztését, Vojka János Baranyában cselekedte ugyanezt, néhány hitvallót be is merítenek állomáshelyeiken. A szabadságharc bukása után az új hatalom vegzálása miatt Vojka Skóciába, Rottmayer pedig Kolozsvárra költözött, míg Marschall József a bécsi baptista gyülekezet alapítói között volt.

2. A BAPTISTA MISSZIÓ KEZDETEI A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN

A szabadságharc bukása után a Bach-korszak regulázó egyházpolitikája következtében a baptista misszió negyedszázadra elhalványult, aztán 1873 tavaszán valóssággal felélénkült Meyer Henrik Újpestre érkezésével. Ő is mint a londoni székhelyű Brit és Külföldi Bibliatársulat munkatársa, könyvterjesztője kezdte el a munkáját, de mivel a társaság szabályzatainak nem felelt meg, hogy kolportőrei hitbuzgalmi beszédek is mondjanak, csakhamar elbocsájtották.

Meyer Henrik lett a harmadik kapocs a Kárpát-medencei baptista fejlődéstörténetben, vele kezdődött el Magyarországon az újabb kori baptista misszió. 1874 decemberében két óbudai hitvallót a Lukács fürdőben bemerített, innentől kezdve teljes erejével a bizonyágtevéseknek és gyülekezetépítéseknek szentelte életét. Ennek az áldásos munkának köszönhetően is, „a felébredt, újjászületett német és magyar igehirdetők, akik megerősödtek Krisztusban, többen is alkalmas bizonyágtevőkké váltak”.⁴

Az első „lelkipásztorok” legtöbbje csupán laikus igehirdető volt, hiszen baptista teológia ekkor még nem létezett – legalábbis Magyarországon –, de „őket a Szentlélek Isten annyira megáldotta, hogy általuk nagyon sokan fogadták el az Urat” – írja Marosi Nagy Lajos.⁵ Kezdetben német nyelven misszionáltak, Meyer írta első hitvallási irataikat, például a *Getaufte Christent*, ami annyit jelent, hogy *Keresztelt keresztyének*.

A misszióközpont az 1887-ben épített budapesti Wesselényi utcai imaház lett. Természetesen az akkori belügyminisztérium „képviselőit”, a karhatalom belbiztonsági szerveit és – még korábban, a kiegyezés előtt – az Osztrák Császárság katonai felderítését egyaránt zavarta és „érdekelte” a késő esti imaóra, a laikus igehirdetés formája, legfőképp hatásai. A katonai periratok tanúsága szerint

⁴ Marosi Nagy, 17.

⁵ Marosi Nagy, 17.

„Krisztus követőinek”, majd „nazarénusoknak” is nevezték őket, összekeverve az akkori nazarénus szektával, így csak jóval később lett a nevük baptista.

Eredetileg Jézus Krisztus legkorábbi követőit nevezték így, még a Korán is, majd később, a 4. századtól *nazaarenus*, *nazréus* egy krisztuskövető zsidó szektát takart, akik továbbra is betartották a Tóra előírásait szemben a pogány keresztényekkel.

A középkorban egy fontos katolikus alapítás, sőt kettő is történt, hiszen 1752-ben Salamancában Juan Alonso Varela y Losada megalapította a nazarénus férfi szerzetesrendet, a Názáreti Jézusról Nevezett Bűnbánók Rendjét, amelynek magyar vonatkozása is van hiszen Barkóczy Ferenc egri püspök, majd esztergomi érsek úgy az egri mint az esztergomi egyházmegye területére letelepíti őket.⁶ Ezt követte Marcantonio Durando olasz katolikus pap rendalapítása, aki 1865-ben létrehozta a Nazarénus Nővérek Rendjét, a megfeszített Krisztus szenvedő tagjainak, a betegeknek a szolgálatára.⁷

A birodalmi katonai hírszerzés téves beazonosításának oka mégis az volt, hogy nazarénusoknak nevezték a Krisztusban Hívó Nazarénusok Gyülekezetét is, és velük kapcsolták össze ezeket a jámbor misszionáriusokat, akik pár év alatt a teljes Kárpát-medencét bebarangolták, a szlovákiai német cipszereken át az erdélyi románságig mindenhol térítették. A Krisztusban Hívó Nazarénusok Gyülekezetét a 19. század elején egy Samuel Heinrich Fröhlich nevű svájci református lelkész, vallásújító indította el, az ő vallásújító anabaptista tanaiból nőtt ki a szekta, és a „szoros út követése”, valamint a bűntelen életre való tanítás volt a két legfőbb tézispontja.⁸

3. A BÉKEHÍRNÖK INDULÁSÁNAK „GYAKORLATI” ELŐZMÉNYEI: A BAPTISTA FELEKEZET LEGALIZÁCIÓS KÜZDELME

2025. november 2-án ünnepli a Magyarországi Baptista Egyház az állami elismeretetésének 120. évfordulóját. Az eleinte missziós mozgalomként indult, Németországból importált baptista kezdeményezők sikertelennek induló, végeérhetetlen tárgyalások, kérelmezések, illetve a saját felekezeten belüli villongások, irányzatokra szakadások ellenére 1905-ben elérték az „elismert felekezet” státust.⁹

A kultusztárcát akkoriban Dr. Lukács György vezette, akit a parlamentet mellőzve, a király által kinevezett Fejérváry Géza miniszterelnök kért fel erre a pozícióra. Lukács liberális képviselő volt, így nem volt lekötelezettje a katolikus egyháznak. Ezért aztán amikor kezébe adták a baptisták 1895-ben benyújtott – és azóta is „elfektetett” – elismerés iránti kérelmét, azt pozitívan bírálta el. Marosi Nagy Lajos

⁶ <https://eger.egyhazmegye.hu/turizmus/a-honap-mutargya/a-nyar-mutargya> Hozzáférés: 2025.10.15.

⁷ <https://lexikon.katolikus.hu/D/Durando.html> Hozzáférés: 2025.10.15.

⁸ <https://antiszekta.gportal.hu/gindex.php?pg=13899951> Hozzáférés: 2025.10.15.

⁹ Marosi Nagy 2025.

baptista egyháztörténész két fő okot is említ, amiért Lukács György kultusz-miniszter előre lendítette a baptisták ügyét.

Egyrészt – mint idézi Lukács minisztert, aki kijelentette: „én a baptistákat régen ismerem”¹⁰ – a kultuszminiszter még Békés megye főispánjaként közeli kapcsolatba került a békési baptistákkal, akik intenzív baptista missziót indítottak a településen és környékén, baptista imaházakat építettek és egyre több bemerítést is végeztek.

Másrészt liberális lévén, figyelt az angliai liberálisokra is, akiknek vezére akkoriban dr. John L. Clifford baptista prédikátor volt, akit éppen az 1905-ben alakult Baptista Világszövetség elnökévé választottak. Így aztán bekérte a baptisták előjáróit, arra biztatva őket, újra nyújtsák be az elismerés iránti kérelmet, olyanformán, hogy az tartalmazza az elismerés állami feltételeit is, és ezekkel legyen harmóniában.

Csopják Attila, Udvarnoki András, Orosz István és Tomi Lajos baptista vezetők elkészítették *A baptisták egyházi szervezete* című szervezeti és működési szabályzatot, erre került fel a 77092/1905-ös sorszám, illetve a miniszteri pecsét, ezt követően látta el kézjeggyével a dokumentumot Dr. Lukács György kultusz-miniszter.

Ennek az okmánynak a függeléke az 1895. évi XLIII. tc. 7. §-nak megfelelően a *Hitvallomása és szerkezete a keresztelt keresztyén gyülekezeteknek, melyeket közönségesen baptistáknak neveznek* címmel jegyzett, a német baptista hitvallásból átvett, annak alapján alkalmazott magyar nyelvű szöveg volt.

1905. szeptember 15-én Ócsán – Szabó András helyi prédikátor szervezése segítségével – megtartott rendkívüli szövetkezeti gyűlés ismételt felülvizsgálta, bővítette, majd jóváhagyás végett felterjesztette az azóta „ócsai hitvallás”-ként emlegetett közgyűlési okmányt. Ezt már csak Csopják Attila közgyűlési elnök és Orosz István jegyző írták alá.

A miniszter által elfogadott, rendeletben rögzített kérelemre záradék¹¹ került, és a határozatot a Budapesti Közlöny 1905. november 2-i keltezéssel, *A vallás-és közoktatásügyi magyar királyi miniszter 77.092/1905. számú körrendelete valamennyi törvényhatóság közönségének és a fiumei kormányzónak a baptista vallásfelekezetet törvényes elismertetése tárgyában* címmel közölte.

¹⁰ Marosi Nagy 2025.

¹¹ Lásd: Marosi Nagy, 17.

77092 szám

1905

Az 1895. évi XLIII. t. cikk 7. §-a alapján jóváhagyom azzal, hogy az idézett t. cikk 18. §-ához képest minden változtatás esetről esetre jóváhagyás végett hozzám bejelentendő.

Budapecsten, 1905. évi november hó 2-án.

Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Miniszter pecsétje.

Lukács s.k.

A körrendelet tételmondata így hangzott: „Ezen immár jóváhagyott szabályzatok alapján a baptista vallásfelekezetet az 1895. évi XLIII. tc. rendelkezései értelmében az állam védelme és főfelügyelete alatt álló törvényesen elismert vallásfelekezetnek nyilvánítom.”¹²

A szervezett missziómunka 1873-ban kezdődött el, Meyer Henrik nevéhez fűződik, a baptisták jogi helyzetének jobbítását, a sajtólobbit¹³ és a parlamenti kérelmek írását is ő indította el. Mindeközben a magyar közigazgatás részéről állandó zaklatás és üldözés volt az osztályrészük. Marosi Nagy Lajos szerint – Kolozsi Nagy Jánost idézve – ennek elsődleges oka „egyrészt a népegyházak egyes papjainak féltékenysége, másrészt a baptistáknak a fegyverfogást megtagadó nazarénusokkal való összetévesztésére vezethető vissza”¹⁴.

Precízen gyűjtötte gyülekezeti és missziós munkásaitól a zaklatások beszámolóit, jelentéseit, a testvéreket kifejezetten kérte, gyűjtsék, dokumentálják, jegezzék fel ezeket a zaklatásokat, és a legmagasabban jegyzett hatóságokhoz nyújták be sérelmeiket, kérvényezve a szabad vallásgyakorlást.

Az egyik ilyen 1883-as folyamodványra maga Tisza Kálmán miniszterelnök válaszolt, elutasítva azt, válaszában azt írva, hogy nem kívánják az elismert egyházak körét bővíteni¹⁵, ha meg magánösszejöveteli kérelemként tekint a folyamodványra, akkor azt a belügyi hatóságoknak kell elbírálni, ennek az engedélynek a megadása az ő jogosítványuk.

Meyer nem tagított, befolyásos politikusokat keresett és talált, például Irányi Dániel ellenzéki képviselő személyében, illetve Papp Gábor dunántúli református püspököt és Csáky Albin grófot is megnyerte a baptista mozgalom számára.

Az 1883-as kérelmet számos másik követte, 1890-ben, illetve 1892-ben is, ezekhez vaskos zaklatási jegyzőkönyvcsomagot is mellékel, bizonyítva a baptisták szabad vallásgyakorlásának valós igényét.

¹² A Békehírnök közli a teljes szöveget az 1905. november 15-i számában.

¹³ Legifjabb László 2014, 26-33.

¹⁴ Kolozsi Nagy 2005, 35.

¹⁵ Eötvös József vallásügyi miniszter liberális törekvéseinek első eredménye az 1867. évi XVII. törvénycikk Az izraeliták egyenjogúsításáról polgári és politikai jogok tekintetében címmel. Ezt folytatta az 1895-ös XLIII. vallásügyi törvény előtt meghozott XLII-es törvény Az izraelita vallásról címmel, szintén 1895-ből, amely kimondta, hogy a zsidó vallás ugyanúgy a magyar nemzeten belüli vallásfelekezet lett, mint a katolikus vagy református. In: <https://net.jogtar.hu/>

Ugyanakkor folyamatosan kilincselte barátainál, liberálisabb és egyenlőbb választórendet remélve. Ennek érdekében élénken figyelte a parlamenti munkálato-
kat, az egyházpolitikai törvények előkészítési folyamatait, számos esetben meg-
jegyzéseit csatoltan megküldte az érdekelteknek. Szoros kapcsolatban maradt Irá-
nyi Dániellel is, főként az 1895. évi XLIII. törvénycikk tárgyalási folyamata során,
ennek köszönhetően rendszeresen tanácsokkal és anyagokkal ellátva Irányit, aki
az 1848-as párt ellenzéki képviselőjeként nem kevesebb, mint huszonhárom ízben
interpellált a baptisták vallásszabadsága ügyében.¹⁶

Főként a kiegyezés után működött a BET¹⁷, azaz a háromféle egyházjogi stá-
tus: *bevett, elismert és túrt*. 1905-ig a baptista felekezetet a harmadik kategóriába tar-
tozott, ezért volt Meyer legfőbb célja az elismert státusz megszerzése, és ezáltal a
„szekta” kategória megszüntetése. Ugyanakkor a túrt státusz is rengeteg feszült-
ség okozója lett a baptista közösségeken belül is.

Nyilvánosan nem lehetett gyülekezetük, ingatlanjaikat is magántulajdonként
birtokolhatták, gyerekeiket más vallású hitoktatásban kellett taníttassák, az egy-
házi temetőket nem használhatták, a baptista istentiszteletek gyűlésnek minősül-
tek, amit főszolgabírói engedélyhez kötöttek.

Közben fordult a kocka, Meyer Henrik – a német nyelvű magyarországi bap-
tista misszióvezető – küzdelmének elveit, aki Kornya Mihállyal, a nagy paraszta-
postollal és társvezetőivel egyetértésben működött, az időközben a magyar nyelvű
baptista missziót elindító Udvarnoki András, Balogh Lajos, Csopják Attila saját
programként tűzték zászlajukra, miközben Meyerék már elálltak az elismert stá-
tus megszerzésétől. Ők átvették Meyertől a kérelmek benyújtását, legutolsó ilyen
próbálkozásuk 1902-ben volt, de ez is eredménytelen maradt.

Elsősorban lelkiismereti okokra hivatkoznak, a „szabad államban szabad egyház”
baptista alapelvet – amelyet dr. Rushbrooke¹⁸, a Baptista Világszövetség főtitkára
világosan összegzett – érezték veszélyben az elismert státusz megszerzése esetén.

Rushbrooke amellet érvelt, hogy nem kell az államtól pénz, támogatás a bap-
tisták számára, ugyanis ennek a vallásnak épp ez a sajátossága, hogy lelkészeiket
és a gyülekezeteiket, intézményeiket maguknak a hívőknek kell eltartaniuk, az
államtól „csak” korlátlan szabadságot kérnek az evangélium hirdetésére és gyere-
keik oktatására, taníttatására.

A megszerzett elismerés után, utólagosan a Baptista Világszövetség kérte a
magyarországi baptistáktól az elismerés visszavonását, eddigre azonban a ma-
gyarországi baptisták jószerevével kétféle szakadtak, és ez az állapot így marad a
trianoni kataklizma utánig, annak hatására történt meg a táborok egyesülése Ma-
gyarországon 1920-ban.

¹⁶ Kolozsi Nagy, 35.

¹⁷ Somogyi 1948.

¹⁸ Somogyi 1948.

Az 1905-ös elismerés súlyos következményekkel járt, gyakran családon belül is egyik az egyik táborba, a másik a másik táborba tartozónak vallotta magát, így sok településen egymás mellett működött az elismertek és az el nem ismertek gyülekezeti terme.

Mindezek ellenére hitelvi különbség soha nem merült fel a táborok között, sőt gyakran együttműködtek több kardinális dologban, mint a menházak és a közös nyomda (MOB) működtetésében, olyannyira, hogy kardinális lapjaik, a *Békehírnök* (elismertek), illetve az *Igazság Tanúja* (el nem ismertek) című lapokat 1908-ban, egy évig *Békehírnök* fejléccel együtt adták ki. A „sajtóbarátság” csak egy évet tartott, s az el nem ismertek ezalatt is kiadták saját lapjukat, az *Igazság Tanúját*.

Dr. Somogyi Imre akkori szövetségi elnök jó ismerője volt a baptisták jogi helyzete változásának, *A vallásszabadság és a baptisták* című munkájában részletesen felsorolja a BET, bevett-elismert-túrt státuszok sajátos jellemzőit.

Az elismertetés jogszerű következményeként bizonyos függőség következik be az állam és a baptista vallásfelekezet között, az állam védelmet nyújt a felekezet számára, ugyanakkor főfelügyeletet gyakorol a felekezet felett erkölcsi és vagyoni szempontból, illetve ellenőrzést gyakorol a vallás- és közoktatási miniszteren keresztül, de a felekezetek kikerültek a belügyminisztérium felügyelete alól.

Vallási és egyházi ügyekben az elismert felekezetnek autonómiája van, illetve híveire egyházi adót és egyéb szolgáltatási kötelezettségeket vethet ki, de ez utóbbit a baptista felekezet nem gyakorolja, „az önkéntes adakozás elvi álláspontján van”¹⁹.

Ugyanakkor – mint Somogyi írja –, a bevett felekezetek korlátlan vagyongyarápításával, vagyonszerzési jogával szemben, az elismertek „csak” „imaházul, oktatási, nevelési és jótékonyági intézetül, egyházi vagy intézeti alkalmazottjaik részére lakházakul használandó épületeknek, az ezekhez szükséges telkeknek és temetőül szolgáló területeknek szerzésére van korlátozva” (9. §. 4. pont.).²⁰

Somogyi nem sérelmezi a korlátokat, meglátása szerint ugyanis az egyház elsődleges feladata a lelki gyarapodás, nem pedig az ingatlanszerzés. Bírálata szerint a „vagyonos egyházak” szem elől tévesztik az adakozást és személyes anyagi felelősségüket Isten országával szemben.²¹ Biblikus állásfoglalásuk egyenes következményeként államsegélyre sem tartanak igényt, annak ellenére, hogy elismert felekezetként joguk lenne ehhez. Ilyenformán ezek az „államsegélyes egyházak” az éves költségvetésbe számukra betervezett horribilis összegek okán is „bevettekké” válnak, „[...] azonban a közadók címén befolyt – s nem egyszer »behajtott« összegekből való egyházi részesedés árt az egyház tekintélyének úgy az állam, mint az adózó polgárok szempontjából”.²²

¹⁹ Somogyi é.n., 80.

²⁰ Somogyi, 80.

²¹ Somogyi, 80.

²² Somogyi, 80.

Somogyi a *bevett-elismert* kifejezések szemiotikáját is pontosítja.²³

Szerzőnk tételesen is összegzi az akkori jogviszony változásából eredő előnyöket és hátrányokat, ezek felsorolása valós segítséget nyújt a már létező és hamarosan kiteljesedő baptista lapokban/újságokban/folyóiratokban megtalálható diskurzusok vektorainak és tematikáinak értelmezésében. Az elismerésből fakadó előnyöket illetően négyféle előnyt hangsúlyoz. Elsőként az istentiszteletek tartása szabadságának garanciális voltát emeli ki, ugyanis annak megzavarása vagy megakadályozása büntetés terhe mellett tilos (1895. é. 43. t.-c, 1. 9. §. – Btk. 190, §.), a baptista istentiszteleteket pedig sem előzetesen, sem utólagosan nem kell bejelenteni a hatóságnál, efféle kötelezettségük már nincs (72.811/1910, Vkm. sz.).²⁴

²³ „A „bevett vallás” kifejezés az erdélyi alkotmányból került át a magyar törvénytárba. Erdélyben a XVI. század folyamán az ág. hitv. evangélikus, református és unitárius vallások bevett vallásokként szerepeltek; Magyarországon az 1790. é. XXVI, t. c. mondja ki először a protestáns vallásokra: *in sensu pacificationem recepta*. (*Receptio* = befogadás.) A római katolikus vallásra már csak azért sem mondták ki ezt a régebbi törvények, mivel a katolikus egyház elsődlegessége és kiváltságos volta kezdettől fogva biztosítva volt, – sőt kiváltságos helyzete ma is, a többi bevett felekezetekkel szemben is fennáll, Magyarország törvénytárában bevett vallásnak világosan megnevezve először az „unitaria” (unitárius) vallás szerepel, (1848. é. XX. t. c, 1, §.) ...” Somogyi, 82.

²⁴ Somogyi, 99.

Hangsúlyozza továbbá, hogy a felekezeti hovatartozás törvényes rendezése,²⁵ a gyermekek hitoktatásának lehetősége,²⁶ valamint a közösségi ingatlanok telek-
könyvi biztosítása²⁷ egyaránt előnyökként értelmezhetőek.

²⁵ „[...] Már az 1868. évi 53. t. c. 1. §-a megállapította, hogy a törvény által előírt feltételek és formaságok (szabályszerű kilépés és belépés, vagyis az „áttérési” eljárás) megtartásával mindenkinek szabadságában áll más hitfelekezet kebelébe, illetve más vallásra áttérni. A baptisták azonban mindaddig, míg felekezetük el nem ismertetett, jogilag az előző felekezetükhöz tartoztak, vagy ha abból szabályszerűen kiléptek, az 1895. évi 43. t. c. rendelkezései értelmében felekezetnélküliekként kezeltettek. Az elismertetés azonban lehetővé tette, hogy a baptista gyülekezetek tagjai előző felekezetüket jogilag is elhagyhassák, vagy a »felekezeten kívüliek« ezen félreérthető, visszás jogi helyzetüket megszüntethessék s így mindnyájan szabad elhatározásukból, jogilag is baptistáknak mondhassák és írhasák magukat. Ennek az állapotnak jogszerű következménye gyanánt, megszűnik előző egyházukkal szemben az adófizetés kötelessége; ugyanis a régebbi felekezetéből még ki nem lépett egyén törvényes áttéréséig állandóan, a régebbi felekezetéből kilépett és »felekezeten kívülivé« vált egyén pedig a kilépéstől számított öt éven át (vagy a baptista felekezetbe való belépéséig) adót köteles fizetni előző felekezetének.” Somogyi, 84–86.

²⁶ „[...] Az 1895. évi 43. t. c. 7. §-a egyenesen előírja, hogy az elismert felekezet köteles a gyermekek iskolai hitoktatásáról gondoskodni. Ennek megfelelően, a baptista szülők gyermekei baptista hitoktatásban részesülnek s ez annyiban is előny a szülőkre és a gyermekekre, hogy a másvallású hitoktatók részéről nincsenek kitéve esetleges zaklatásoknak. Az állami anyakönyvvezetők kötelesek a baptista szülők újszülött gyermekeit baptistáknak elkönyvelni. Ha a szülők időközben tértek volna át a baptista vallásra, úgy gyermekeik, kik 7-ik életévüket be nem töltötték, a szülők új vallására átirathatók. (1674/1895. Vkm. rend. 8. §. – 60.000/1895. B. M. utasítás 57. §.) Mivel az áttéréshez a 18-ik év a törvényes korhatár, a 7. éven felüli, de 18. éven aluli gyermekek csak az árvaszék – mint gyámhatóság – engedélyével írathatók át a szülők vallására. (1896. é. 32. t.-c. 3. 4. §.)” Somogyi, 86.

²⁷ „[...] A még el nem ismert baptista vallásfelekezethez tartozó gyülekezetek kénytelenek voltak imaházait, kápolnáikat, telkeiket magánszemélyek nevére íratni, amiből – egészen napjainkig – nem egyszer súlyos bonyodalmak és károk származtak. Az 1895. é. 43. t.-c. 9. §-ának 4. pontja biztosítja az elismert felekezetek ingatlanszerzési jogát s ez alapon a szabályszerűen megalakult baptista hitközség, illetve egyházközség, mint jogi személy, a maga nevére írathatja a közösségi ingatlanokat. Ez idő szerint a magyarországi baptisták nagy többségének imaházai, kápolnái és templomai, valamint egyéb intézeti ingatlanai a »Baptista Hitközség Budapest« jogi személy nevében állanak, mely hitközség hatásköre a 72.81/1910. számú vallás- és közoktatásügyi miniszteri rendelet értelmében az egész országra kiterjed. A hitközség, mint névhordozó jogi személy, az imaházak és egyéb gyülekezeti ingatlanok eredeti tulajdonjogát 87 minden gyülekezettel, mint önkormányzatú testülettel szemben, nyilatkozattal biztosítja.” Somogyi, 86–87.

Ugyanakkor Somogyi szerint a hátrányok is jelentősek, a hitközségi előjáró- és lelkészválasztás korlátozása²⁸ okán, valamint a felsőbb előjáróság autoritása²⁹ illetve a gyermekek hitközségi tagsága³⁰ tekintetében. –

²⁸ „[...] A baptisták egyházszervezetének 16. §-a szerint az egyházi szolgák a következők: a) Hitközségi előjárók. b) Hitszónokok (lelkészek). c) Gyülekezeti vénék. d) Evangélisták. e) Diakónusok, E gyülekezeti (hitközségi) hivatalok közül az előjárói és hitszónoki hivatalok tekintendők a legfontosabbaknak. Az előjáró a hitközség vezetője és adminisztrátora, a hitszónok a hitközség lelkipásztora és tanítója. (A hitszónok lehet egy személyben előjáró is.) E két hitközségi funkcionárius megválasztása – bibliai jogon – kizárólag az illetékes hitközség hatáskörébe tartozna, mindazáltal a kormányhatóság – amint ezt a Baptista Világszövetség kiküldöttjei is, 1907-ben jegyzőkönyvileg megállapították – az előjárók és lelkészek választásában a hitközségek szabadságát különböző intézkedésekkel preventive korlátozza. Ez intézkedéseket különösen az 1895. évi 43. t.-c. 13., 14. és 15. §-ai tartalmazzák, melyek a lelkészek és előjárók személyi minősítéséről, azok törvényhatósági bejelentéséről – illetve azok megválasztásának jóváhagyásáról, – továbbá esetleges elmozdításuk (felsőbb helyről eredő hivatalvesztésük) okairól szólnak. Ez intézkedések az elismert felekezetiül szemben túlzott hatáskört és beavatkozási jogot nyújtanak a polgári hatóságoknak, – melyeknek az egyház belügyeibe ily mértékben nem volna szabad beavatkozniok. Ennek a helyzetnek causalis következménye volt az a sajnálatos esemény, hogy 1906-ban Apponyi Albert gróf, az akkori kultuszminiszter – lelkész képzési hiányokra utalva – nyolc baptista hitközséget feloszlatt az ország területén.” Somogyi, 86–87.

²⁹ A baptisták egyházi szervezetének 13-ik §-a kimondja, hogy „a baptistahitközségeknek földi főpapjuk, kerületi vagy országos előjárójuk, vezetőjük vagy országos püspökük nincsen, hanem az egész felsőbb képviselőlet egyedül az 5-ik szakaszban körülírt szövetségi bizottság (elnök, másodelnök, titkár, pénztárnok, ellenőr, könyvtárnok, árvagyám és még 3 biz. tag) teljesíti.” Ez a szervezeti szabály látszólag összhangban áll az 1895. é. 43. t. c. 16. §-ával, melynek első bekezdése szerint „ha az egyház több oly egyházközségből áll, melyek egységes egyház-szervezetben egyesülnek, köteles a választásfelekezet felsőbb előjáróságot szervezni, mely az egyházat a polgári hatósággal szemben képviseli”. A fenti szöv. bizottság, mint „felsőbb előjáróság” meg is felelhetne a kitűzött céloknak, azonban a felsőbb előjáróság tagjai a hitközségi előjáró és lelkész minősítvényével kell hogy bírjanak; a hivatkozott törvényszakasz második bekezdése ugyanis ezt mondja: „Az ily előjáróság, illetőleg képviselőlet tagjai, személyváltozás esetén is, mindig bejelentendők megerősítés végett a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, ki a megerősítést a 13. §-ban felsorolt kellékek hiánya alapján megtagadhatja.” Ha most mindehhez hozzávesszük a szervezeti szabályzat 21 §-át, mely szerint „a hitközség életfogytiglanra választja egyházi szolgáit”, kik csak fegyelmi úton mozdíthatók el, – szemmel láthatóan messze kerültünk attól a baptista alapelvtől, hogy az egy szervezetbe, helyesebben szövetségbe társult autonóm baptista gyülekezeteket esetről esetre szabadon választandó, csupán képviselői jelleggel bíró elnökség (bizottság) képviselje. A hitközségi előjárók felett álló felsőbb, központi előjárónak kezébe letett hatalom összeegyeztethetetlen a demokratikus berendezkedésű baptista gyülekezetek rendjével; ez közel áll a hierarchikus kormányzathoz és visszaélésekre adhat alkalmat. Tény, hogy egyházi rendre és fegyelemre elengedhetetlenül szükség van, de a rend és a fegyelem sem lehet ürügy bizonyos fundamentális elvek feladására. A „felsőbb előjáróságának mint a felekezet hivatalos képviselőletének megválasztása, hatáskörének megállapítása és mandátumának szabályozása a felekezet belügyének kellene, hogy legyen hatósági beavatkozás nélkül!” Somogyi, 87–88.

³⁰ „A baptisták csak a hitükről vallást tevőket, tehát a felnőtt hívőket részesítik keresztségben, azaz bemerítésben. (Baptismus = 'bemerítés' v. 'alámerítés') A baptisták tehát – az evangéliumra és az apostoli gyakorlatra támaszkodva – gyermekeket nem keresztesznek. Miután a gyülekezetbe való felvétel az alámerítéshez van kötve, így az alámerítésben nem részesült gyermekek nem lehetnek a gyülekezet

Talán részletesnek tűnik az előnyök és hátrányok bemutatása, de a magyar baptizmus életének első szakaszában, a Trianonig terjedő időszakban, az 1895-ös törvénycikkely, valamint az 1905-ös „elismertség” alapjaiban rajzolta újra a felekezet életét.

1893-ban megszületett az önálló magyar misszió, melynek vezetői átvették Meyer kezdeményezéseit. A tahitótfalui és budapesti magyar vezetők mellé felsorakozott Balogh Lajos, a hajdúböszörményi gyülekezet lelkipásztora is, ugyanakkor a nemzetiségi (német–román–tót–horvát) gyülekezetek vezetői, és a Kornya Mihály és Tóth Mihály-féle nagy létszámú magyar gyülekezetek a Meyer-féle központhoz tartoztak.

A két irányzat számos alkalommal tett kísérletet az elismerés körüli elvi nézeteltérések egyeztetésére, de jelentős és főként tartós sikereket nem értek el. Aztán kiléptek a nemzetközi porondra, előbb Königsbergben ült össze egy nemzetközi bizottság a feleket békéltetni, majd 1906-ban mindkét fél a Baptista Világszövetséget kérte fel az opponencia állapotának megszüntetésére, majd ezt a szembenálló felek vezetői aláírásukkal is megerősítették.

1907 szeptemberében levelet küldött Marshall H. Newton bizottsági tag, amelyben közölte, hogy a békéltető Bizottság³¹ november hónap folyamán Budapestre érkezik.

A Bizottság két szempont szerint vizsgálódott, majd egy tartalmas jegyzőkönyvet hagyott hátra, benne egy alkotmánytervezettel, amelyben arra buzdította a feleket működjenek együtt.

1. Az elismert és el nem ismert baptisták felekezeti politikájának viszonya az újszövetségi tanításhoz és a magyar állami törvényekhez;
2. a meglevő felekezeti vagyonok gyűjtési, szétosztást és kezelési módszerei.

tagjai. Akik pedig nem tagjai a baptista gyülekezetnek, azok in regula baptistáknak nem volnának nevezhetők. De mert a magyar törvények szerint ma másképpen nem rendezhető a gyermekek vallása, csak a fenti pontokban előadott módon, a baptista szülők – gyermekeik jól felfogott érdekében – szinte kényszerhelyzetben vannak, amikor a baptista vallásfelekezetbe jogilag »magukkal hozzák« gyermekeiket is, így a gyermekek baptistákká lesznek anélkül, hogy a baptista közösséghez tartoznának. Ez a kényszerű, fonák helyzet mindaddig nem rejt magában semmi veszélyt, míg fennáll az az eshetőség, hogy a baptista gyanánt nyilvántartott gyermek serdülőkorában, vagy később lelkileg is baptistává lesz: alámerítkezik, és gyülekezeti tagságot nyer. Más az eset azonban akkor, ha a gyermek világi befolyás alá kerül, erkölcsileg megromlik és hitetlen életével szégyent hoz a baptista névre... Igaz ugyan, hogy a sátán hálójába hívó, megtért emberek is beleeshetnek, de sok aggodalomtól és felesleges izgalmaktól mentene meg bennünket az a tény, ha országunk törvényei nem feltétlenül írnák elő a gyermekek vallási hovatartozásának megjelölését, vagy e tekintetben a jogi formulákat nem tekintenék végleges állapotnak.» Somogyi, 88–90

³¹ Tagok: Clifford János dr. országgyűlési képviselő, a Világszövetség elnöke, Shakespeare J. H. lelkipásztor, a Világszövetség nagybritanniai titkára és Marshall H. N. dr., bizottsági tag.

Bár 1908-ban közös konferenciát tartottak, egyik fél sem engedett saját álláspontjából, így aztán 1920-ig, az *egyesülésig* két csoportra tagozódva éltek gyülekezeti és közösségi életüket³².

„A világháború után sajátságos, meleg érzés lett úrrá a hívő szívekben. A nagy felfordulás dermesztő, halálos szelének elülésével a békevágy és az Úr iránti hála ölelkeztek össze a lelkek mélyén. Ez az atmoszféra igen alkalmas volt a véleménykülönbségek jégrétegeinek felolvasztásához” – írja Somogyi Imre.

A hosszú ideje fennálló nézetkülönbségeket sikerült Orosz István east-orange-i lelkipásztor, teológiai tanár kultúrmissziójának segítségével elsimítani, egyéni döntésre bízva a hitközséghez való tartozást.

„Mindkét csoport önként és szabadon kijelentette, hogy szervezeti szempontból kinek-kinek személyes ügyét képezi az, hogy milyen álláspontra helyezkedik a törvényes hitközséghez való tartozás (tehát a kilépések vagy áttérések) tekintetében, amit lehetővé tett a baptisták egyházi szervezetének 29. §-a is, mely szerint a szakramentumok (kereszttség és úrvacsora) kiszolgáltatása nem vonható egy fogalom alá az 1868, évi 53-ik, az 1894, évi 32-ik és az 1895. évi 43-ik törvénycikkekben szabályozott felvétellel, illetve áttéréssel.”³³

1920. szeptember 2-3. közötti konferencián megtörtént az egyesülés.

„Az egyesülést a Budapesten, 1920, szeptember hó 2–3-án tartott országos konferencia pecsételte meg, melyen az immár kereskedelmi színezetűvé vált »szövetkezet« szót a helyesebb és kifejezőbb »szövetség« szóval cserélték ki, s így e közgyűlés a Magyarországi Baptista Gyülekezetek Szövetségének I. közgyűlése volt. Ez a közgyűlés járult hozzá elvben az amerikai Déli Baptista Szövetség által küldött »testvéri nyilatkozathoz«, ami voltaképpen az amerikai Déli Baptista Szövetségnek Atlanta, Ga. városában 1919. évi május havában tartott konvencióján megalkotott baptista hitvallás volt, Mullins E. Y., Gambrell J. B., Cody Z. T., Scarborough L. R. és Ellyson William aláírásával. Az elismerés körül támadt belső nézeteltérések ezzel nyugvópontra jutottak.”³⁴

³² N.B. Erdélyben ez a két ág – részben eltérő okok miatt, de csak –1934-ben egyesül!

³³ Somogyi, 94–95.

³⁴ Somogyi, 95. Hasznos adalék, hogy 1947-ben a kérészetű magyar demokrácia megszüntette a bevett és elismert felekezetek jelzős szerkezeteket oly módon, hogy a kettő közötti különbségeket is megszüntette, de a rá következő évek politikai elnyomása hosszú időre ellehetetlenítette a vallási felekezetek szabadságát. 1955-ben annyi változás történt, hogy a baptisták országos közgyűlése felvette a Magyarországi Baptista Egyház nevet.

Mint már korábban említést tettem, nem a *Békehírnök* volt az első baptista sajtótermék, hanem a Csoják Attila³⁵ szerkesztésében megjelent *Múlt, jelen, jövő* baptista kalendárium.³⁶

Elsősorban hitbuzgalmi írásokat tartalmazott, illetve a szántó-vetőknek közvetített praktikus tanácsokat. A naptár jelmondata is sokatmondó volt: „A múlt vissza nem hozható, a jelen meg nem állítható, a jövő ki nem kerülhető.”

A magyarországi baptista misszió megerősödése, a sajátosan párhuzamos szerveződés (magyaros és németes misszióirány) hamarosan hozta magával azt a közös igényt, hogy a misszió szolgálatába állított baptista sajtó elinduljon. A német nyelvű baptista misszió vezetője, Meyer Henrik, valamint a magyar nyelvű baptista misszió vezetői, Csoják Attila és Udvarnoki András egyaránt rendszerességgel megjelenő lapot szorgalmaztak, a magyaros vonalnak sikerült 1895. március 15-én megjelentetnie a *Békehírnök*³⁷ első lapszámát.

A frissen megjelenő *Békehírnök* is jó ideig keresi a helyét a „bevett” felekezeti lapok közé ékelődve.

Szebeni Olivér baptista egyháztörténész hitelesen jellemzi a lapot:

„Nem szólt a világbölcsek stílusában, hangvételét a gyermekekhez szabta. Lapunk úgy nevelt, mint a szerető szülő: intőleg is vigasztalt, szeretettel is fenyített. Irányt szabott az útkeresőknek és bevilágította a homályt, mint a fáklya. Tekintélyt adott az a határozottság, amelyet évtizedek viharaiiban, válságos pillanataiban és történelmi útkeresztezédekében képviselt.”³⁸

Bár Meyer Henrik már 1893-ban kezdeményezte ennek a lapnak az indítását, olyanképp, hogy a német nyelvű magyarországi baptista misszió lapjainak ösztönző mintájára szeretne volna a centrális lap, a *Wharheitszeuge* ('Tanúskodás az igazságról') magyar változatát elindítani. Meyer Henrik az 1894. március 1-2-án tartott országos konferencián nyilatkozta a lap- illetve nyomda alapítási szándékról:

³⁵ Alapítóként ő vitte ezt a munkát egészen haláláig, 1934-ig, majd 3 évig Steiner István követte, tőle pedig dr. Somogyi Imre vette át a főszerkesztést 1948-ig, a sajtótermék betiltásáig.

³⁶ „[...] Akkoriban nem egy kalendárium jelent meg, és nem csak az egyházak kiadásában, hiszen azt az akkori kormányzatok is támogatták. Érdekességként is említhető, hogy a Csoják Attila alapította naptár azonos tartalommal, a borító és cím megváltoztatásával sokféleképpen kívánt szólni a magyarság különböző rétegeihez. Említsünk néhány nevet: »Négy évszak«, »A magyar szántóvetők kincses kalendáriuma«, »Magyar családi képes naptár«, majd hosszú évtizedeken keresztül a *Múlt, jelen, jövő* »keresztény szellemű naptárként« jelent meg, amelyben az alapító nagy bölcsességgel helyezte el az evangélium magját.” – jegyzi meg Marosi Nagy Lajos a *Mit mondhatunk a baptista sajtó napján* c. írásában. lásd: *Szolgatárs*, 23. évf. 2.szám, 2014. szeptember 9, 34–40.

³⁷ Marosi Nagy Lajostól tudjuk azt is, hogy ez az első lapszám 500 példányban jelent meg, a „csúcsidőszakban”, 1944-ben, az 5. évfolyam első lapszámát pedig már 5200 példányban nyomták. Lásd: *Szolgatárs*, 23. évf. 2.szám, 2014. szeptember 9, 34–40.

³⁸ Marosi Nagy, 34–40.

„Nagyon közel álltunk már a múlt évben, 1893-ban, hogy egy lap kiadását megkezdjük, ha bizonyos dolgok nem álltak volna az útban. Az előkészületeket már megtettük. A lap címe ugyanaz lenne, ami a német lapunké (Wharheitszeuge), az Igazság Tanúja. Egy kérdést kellett még megoldani, legyen-e egy közös könyvüzletünk? Még egy tulajdon sajtóra (nyomda) is kellene gondolni.”³⁹

Aztán többrendbeli akadályoztatás okán a tervezett lap első száma csak 1895. április 1-jén jelenhetett meg Meyer Henrik, majd Bodoky Lajos (aki Meyer legközelebbi munkatársa, hivatalos tolmácsa volt) szerkesztésében⁴⁰, havonta kétszer 1895–1897 között, 1898–1913 között már csak havi egy alkalommal, majd 1914–1919 között ismét havi két alkalommal.

Kiss László írja:

„A két lap Isten küldötteként indult útra, hogy zászlót emeljen a Béke és az Igazság nevében. Egyik a Béke nevében hírnökösködött, a másik az Igazság nevében tanúskodott Krisztus mellett. A két testvérpap együtt futotta meg pályafutásának első negyedszázadát. A két jeles pap együtt együtt tükrözi missziótörténetünk hőskorát [...]. Együtt járt mindkét lap az úttörőkkel, hogy velük együtt levigye Isten örömeit az ország minden missziótábjaira. A két lap úttörő küldetésben járt az utána megjelenő magyarországi és erdélyi lapoknak és mindennemű magyarországi missziós irodalomnak.”⁴¹

Az 1910-ben, a Hársfa utca 33. szám alatt indított nyomda⁴² a két irányzat közös nyomdájaként működött (ebben megegyezés volt), a kezdeteket követően fennállt a baptista iratmisszió is, elindult az *Olvasd!* című, négy oldalas röpirat, Steiner István szerkesztő egy-egy „üdvösségre irányító gondolattal” adott ki. Dr. Somogyi Imrének, a Vallásos Iratokat Terjesztő Társulat vezetőjének javaslatára a Békehírnök mellékleteként 1940-ig jelentették meg. „A missziós lendületet mi sem példázza jobban, mint azok az adatok, amelyek arról számoltak be, hogy csupán 1912-ben 168 000 darabot adtak az olvasók kezébe.” – jegyzi meg Marosi Nagy Lajos.

³⁹ Marosi Nagy, 38.

⁴⁰ A lapindítás korszakában 1895–1913 között, bevett módon, az eredeti nagy formátumban nyomtatták, 22x30 cm-es méretben 8 oldalnyi terjedelemben, majd 1914-től felveszi a *Békehírnök* méretét, azaz 15x22 cm-es lapméretben jelenik meg, néha 16, máskor 20–22 oldalon, Baranyai János (1908–1918 között) szerkesztésében.

⁴¹ Kiss 1995, 38–40.

⁴² Csak egy számadat a nyomda jelentőségéről: Alig 5 év alatt a nyomdának már 40 alkalmazottja volt, a baptista iratmisszió valódi motorjává vált, így aztán 1918-ban például már hat missziós folyóiratot nyomtak itt, a *Békehírnök*, az *Igazság Tanúja*, a *Vasárnapi Tanító*, az *Üdv Üzenet*, a *Hajnalcsillag* ifjúsági lap mellett a román nyelvű *Adevarult*, valamint a hetente megjelenő *Békehírnök* melléklet, az *Olvasd!* című négyoldalas missziós röplapot 900 000 példányban nyomták.

Az 1897-es év elején felmerült annak igénye is, hogy a baptista misszió a gyerekeket is megszólítsa. A már említett Balogh Lajos, Nagy Pál, majd Mészáros Sándor lelképásztorok vállalták fel e szép feladatot, és alapították már 1897-ben, valamint szerkesztették a *Hajnalcsillag* című lapot, ez kifejezetten a gyermekek sajtójaként jelentkezett, nagy mértékben segítette a vasárnapi iskolai tevékenység elindulását is.

Szintén 1897-től a vasárnapi iskolai leckéket (amelyek eleddig a *Békehírnök*ben jelentek meg) külön, a *Vasárnapi Tanító* című havi lapban adták ki, amelyet szintén Balogh Lajos szerkesztett. (Hasznos adalék, hogy szintén 1897-től Charles H. Spurgeon prédikációit magyar nyelven kezdték megjelentetni a *Vasárnapi Tanító* mellékleteként, de önálló kötetekbe gyűjtve is terjeszteni kezdték.)

Gerzsenyi László baptista lelkész, egyháztörténész találóan foglalja össze ennek a korszaknak a sajtóirodalmát:

„[...] Külön nagy értéke volt a lapoknak, hogy írásra készítették a talentumos olvasókat, vagy azokat, akik pusztán lelki indíttatásból verset, elbeszélést, vagy igemagyarázatot akartak közölni hittestvéreikkel. Mai mértékkel mérve azok a versek és cikkek nem érték el a kívánt színvonalat, de tagadhatatlan, hogy a maguk idejében lelkesítették a magyar baptista közösséghez tartozó és ott a legalacsonyabb néprétegek közül is otthonot találó embertársainkat.”⁴³

4. A BÉKEHÍRNÖK ALAKULÁSÁNAK KÖRÜLMÉNYEI

A Magyar Baptista Szövetség 1895 februárjában szavazta meg a *Békehírnök* elindítását a rákoscsabai gyűlésén. Udvarnoki András és Csopják Attila voltak a lap alapító szerkesztői. Megbízásuknak eleget téve, 1895. március 15-én megjelenhetett az első lapszám 500 példányban, A5-ös formátumban, 16 oldal terjedelemben. Ettől kezdve éveken át havonta kétszer jelent meg a lap, 1906-tól Csopják Attila volt a felelős főszerkesztő, ő minden számban vezércikkkel jelentkezett. Csopják Attilától majd Steiner István, őt követően pedig Somogyi Imre vette át a lap szerkesztését. 1944-ben betiltották és 1945–1951 között *Lelki Élet* néven született újjá, majd miután ezt a lapot is betiltotta a kommunista elnyomó hatalom, 1951–1957 között egy kényszerű elhallgatás következett.

4.1. A BÉKEHÍRNÖK LAP ALCÍMEI

Folyóirat vasárnapi leckékkel – ez már fél év múlva módosult: *Folyóirat vasárnapi leckékkel, egyszersmind keresztyén ifjúsági közlöny*. 1901-től már *Keresztyén folyóirat*, 1906-tól az állami elfogadás után érkezett meg a lap a mai állapotához:

⁴³ Bereczki 1996, 99.

A magyarországi baptisták hivatalos közlönye. Végül, de nem utolsósorban 1925-től majd: A magyarországi baptisták hetilapja.

A március 15-i megjelenést nem lehet véletlennek tartani.

Kovács Géza szerint: „...Némi magyar, nemzeti jelentősége is volt annak, hogy a márciusi ifjak 1848-as forradalmára való emlékezés napján jelent meg az első szám.”

Egy vers is köszönti a lap születését, minden valószínűség szerint Csopják Attila volt a szerzője. Lássuk a vers első és utolsó verssorait: „Békehírnök, Békehírnök/ Megjöttél valahára/ Érkezésed annyi lélek/ Régen oly epedve várja/ Békehírnök, Békehírnök/ Légy tisztelben dúsan áldott/ Legyen gondod vigasztalni/ Itt s ott a hívő családot.”

A vers utolsó sora kijelöli a lap alapfeladatát, egyben missziós célját: elvinni az Ige üzenetét, a közösség híreit a hívő családokba.

Ez ma is ugyanolyan fontos mint 130 évvel ezelőtt, induláskor, a növekedés időszakában a családok közötti jó közösség építését szolgálta, ma 2025-ben, az erőteljes elidegenedési és szekularizációs valóság közepette pedig a sorvadó misszió miatt, az erősen fogyatkozó baptista közösségek összetartásban segít.

1957-ben indult újra a *Békehírnök*. A Magyarországi Szabadegyházak (Szövetsége) Tanácsa vezető kisegyházaként a baptisták írják tovább a *Békehírnököt*, a Szabadegyházak Szövetsége híreit is megjelentetve, Nagy József, illetve időszakosan dr. Somogyi Barnabás szerkeszti. 1985-től a rendszerváltásig Győri Kornél, Gerzsenyi Sándor majd László Imre szerkesztik.

Kovács Géza az 1957 utáni időszak kettősségéről kemény kritikát fogalmazva így ír:

„Örömünket azonban erősen zavarta, hogy egészen 1989-ig az Állami Egyházügyi Hivatal erőteljes cenzúrája érvényesült. Minden írást átolvastak, elfogadták vagy visszadobták, diktálták a szempontokat, a témákat, megrendelték a politikai jellegű írásokat. Ezt a helyzetet tetézte, hogy 1961. január 24-től 1979-ig, tehát mintegy két évtizedig, a közösségünkötől idegen, a kommunista hatalmat és a saját önző érdekeit és hiúságát minden mérték nélkül kiszolgáló Palotai Sándor lett a *Békehírnök* felelős szerkesztője és kiadója.”⁴⁴

Visszatérve a *Békehírnök* centrális lapra, jelentősége a lap struktúrájában rejlik, ugyanis az elsősorban missziós szempontból jelentős hitbuzgalmi cikkek és írások mellett, rendkívül sok – szintén missziós jelleggel bíró hírnek, beszámolóknak és bizonyágtevésnek lett a közlönye, ezek kiemelten közkedvelté és olvasottá tették a lapot.

Ugyanakkor harmadik elemként a szépirodalom is mindig jelen volt a lap hasábjain, bizonyágtevő versek, novellaszerű történetek, rövid írások, előadható jelek szép számmal találhatók a laphasábjokon. Negyedsorban kiemelkedően fontosak voltak a történelmi tartalmú írások, a gyülekezettörténeti, missziótörténeti

⁴⁴ Marosi Nagy, 48.

szövegek, és ugyanilyen jelentőséggel bírtak az aktuális, recens gyülekezeti, egyházi események beszámolóí is. A soron következő tanácskozások eredményei, a határozatok szintén megjelentek a lapban, ezeket rövid hírek, apróhirdetések, rövid közlemények zárnak.

Érdekes adalék, hogy 1908-ban a két tábor, a két országos szintű Baptista Szövetség – a Baptista Világszövetség irányításával, segítségével- rövid időre „egyesült”, ennek egyik látható szimbóluma a két lap egyesítése volt. Mindkét lap címének szövegét egyesítették a következő lap címében: *Igazság Hírnöke*. Az egyesített lap ideje alatt is rendszeresen megjelent az *Igazság Tanúja*. „Ez a lap életképességére, szívósságára vall” – jegyzi meg Kiss László.⁴⁵

Mint történni szokott, sajnos az egyesülés csak rövid ideig tartott, a KÖZÖS LAP az új névvel csak a tárgyévben jelent meg, 1909-től ismét külön szerkesztik a lapokat.

Egy dolog mégis eredményes maradt: az eddig külön szerkesztett lapokat az 1910-ben KÖZÖSEN alapított baptista nyomda nyomja majd.

Vizsgált korszakunk, a centrális baptista lapok, közöttük jelesül a Békehírnök laptörténete és a baptista nyomda látványos expanziója, valamint az itt nyomtatott tucatnyi kötet ilyenformán kézzelfogható eredményességet jelent, óriási jelentőséggel bír a Magyarországi Baptista Egyház fejlődéstörténetében.

5. A BÉKEHÍRNÖK KORSZAKOS JELENTŐSÉGE

Kovács Géza a centenárium kapcsán az 1 Kor 12,26-ot hangsúlyozta, méltatásában kiemelve, hogy a *Békehírnök* az a lap, amely minden baptista család asztalán található immár száz éve, így erősítve az összetartozás tudatát, a Krisztusban való egyiséget jelképezve.

Jelzett történések, lapindulások, lapszerkesztési irányelvek, laptartalmak megfelelő értése nélkül nehéz lenne értelmezni a vizsgálandó szövegeket, éppen ezért az 1920-as évig terjedő centrális baptista sajtó⁴⁶ története, – mint a baptista sajtótörténet első korszaka – benne a *Békehírnök* című centrális lap komplex vizsgálatával kulcsfontosságú az időközben (1905) legalizált baptista felekezet egyháztörténetének kellő értéséhez.

A magyar nyelvű (1920-tól szétszakított) baptista sajtó történetének kezdetei, a baptista sajtótörténet első – Trianonig terjedő – szakasza napjainkig semennyire vagy nem számottevően kutatott területe a baptista egyháztörténelemnek.

⁴⁵ Marosi Nagy, 39.

⁴⁶ Göröcső alá kerülnek a sajtótörténeti első korszak további lapjai is, *Az Igazság Tanúja* (1895–1919), *Olvasd!* (1910–1927, a *Békehírnök* mellékleteként), *Vasárnapi Tanító* (1897–1918), *Hajnalcsillag* (1897–1918).

Komplex, a sajtótörténet több szegmensére egyaránt fókuszáló alap kutatás máig nem történt meg. 2025-ig a baptista sajtó keresett régi lapszámainak csekély elérési útja volt lehetséges, a több mint 100 lapból (centrális, regionális és helyi gyülekezeti jellegű) csak néhány volt hozzáférhető, azok is csupán töredékesen, néhány évfolyam, illetve adott esetben csak lapszámok.

Köszönhetően a *Baptista Tudástár* által innovált⁴⁷ projekteknek, 2025 őszére elkészült a *Békehírnök*⁴⁸ című centrális baptista történelmi lap, illetve annak időszakosan megjelenő folytatásai (*Lelki Élet*, *Lelkész-tájékoztató*⁴⁹, *Szolgaság*), valamint a *Békehírnök* időszakos mellékletei (*Irgalmas Szamaritánus*, *Olvasd!*), 130 év centrális baptista sajtótörténelme vált kutathatóvá és a következő években ez a digitális forrástár több tucat baptista folyóirattal/periodikummal bővül.

Ez az innováció egyaránt teremt lehetőséget a baptista egyháztörténészek, a történelmi (bevett) egyházak történészei, valamint a neoprotestáns felekezetek történészei és a történelem társtudományainak (szociológia/antropológia/politikológia, stb.) művelői számára a baptista (sajtó) múlt és egyháztörténelem megismeréséhez.

IRODALOMJEGYZÉK / REFERENCE LIST

Antiszekta Portál. Online elérhetőség: <https://antiszekta.gportal.hu/> (hozzáférés: 2025–10–15).

„Békehírnök 130” jubileumi oldal. Online elérhetőség: <https://bekehírnok130.baptist.hu/> (hozzáférés: 2025–10–15).

Bereczki, Lajos, szerk. 1996. *Krisztusért járva követségben. Tanulmányok a magyar baptista misszió 150 éves történetéről*. Budapest: Baptista Kiadó.

Egri Főegyházmegye hivatalos honlapja. Online elérhetőség: <https://eger.egyhazmegye.hu/> (hozzáférés: 2025–10–15).

Hatályos Jogszabálytár. Online elérhetőség: <https://net.jogtar.hu/> (hozzáférés: 2025–10–15).

Kiss, László. 1995. A Békehírnök és az Igazság Tanúja alapításának centenáriuma. *Szolgaság* 4: 38–40.

⁴⁷ A két világhégés, a baloldali „fordulat” bő 45 éve majdhogynem ellehetetlenítették ezeknek a fontos mikró-történeti forrásoknak a megőrzését és átadását. Éppen ezért hosszú és fáradtságos munka elé nézünk, amikor arra vállalkozunk, hogy a könyvtárak és egyes gyülekezeti tagok magángyűjteményeit kutatva, a forrásokat összegyűjtve, digitalizálva, (helyesírási) OCR-eljárás segítségével a jövő számára elérhetőkké tesszük, kutatásunk eredményeként együtt megírva a magyar nyelvű baptista sajtó centrális lapja története kezdetének, *első negyedszázadának rövid foglalatát*.

⁴⁸ Lásd: <https://bekehírnok130.baptist.hu/> (Megtekintve 2025. szept. 10. 14:40)

⁴⁹ A Baptista Lelkész-tájékoztató 1982 augusztusától kezdődően *Szolgaság* néven ment tovább, és jó ideig a magyarországi baptista lelkész-társadalom szakmai lapjaként volt ismert, ugyanakkor ma már a *baptista folyóirat* alcímet viseli.

- Kolozsi Nagy, János. 2005. Százéves a baptisták állami elismerése. In *Múlt, Jelen, Jövő. Évkönyv*. Szerkesztette Marosi Nagy Lajos. Budapest: BME, pp. 35–43.
- Legifjabb László, Gábor. 2014. Tiltott vallási szekta fenntartásának vétsége – Szektakérdés és a baptisták a Horthy-rendszerben és azon túl. *Szolgatárs*23: 26–33.
- Magyar Katolikus Lexikon*. Online elérhetőség: <https://lexikon.katolikus.hu/> (hozzáférés: 2025-10-15).
- Marosi Nagy, Lajos. 2017. Pillanatképek az európai baptista misszió hőskorából. In *Magyar baptisták–baptista magyarok. A MAVABISZ tagszövetségeinek mindennapjaiból*. Budapest: Baptista Kiadó.
- Marosi Nagy, Lajos. 2025. Mozgalomból egyház – 120 éve történt a baptisták állami elismerése. Online elérhetőség: <https://www.baptist.hu/mozgalombol-egyhaz-120-eve-tortent-a-baptistak-allami-elismerese/> (hozzáférés: 2025-10-15).
- Somogyi, Imre. 1948. A bevett és az elismert vallásfelekezetek egyenjogúsítása. In *Emléklapok az 1848-iki szabadságharc századik évf.-nak és az 1873-ban kezdődött baptista misszió-mozgalom hetvenötödik évf.-nak emlékére*. Budapest: Magvető.
- Somogyi, Imre. n.d. *A vallásszabadság. A baptisták rövid történelmi és közjogi megvilágításban*. Mezőberény: Baltha János könyvnyomdája.